

Євген Володимирович КОВАЛЬОВ*доктор економічних наук, професор,**професор кафедри економіки та фінансів факультету № 6**Харківського національного університету внутрішніх справ***ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ СВІТОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ**

У останні декілька років в глобалізованому економічному просторі відбуваються суттєві зміни. Це відмічають численні вчені. Так, В.М.Геєць звертає увагу на те, що на глобальному рівні загострилися економічні, екологічні та соціальні суперечності, в результаті навіть почала слабшати впевненість у майбутньому через загрози існуванню всього людства. Не останню роль у цьому відіграли довготривалий спад у західних розвинутих країнах динаміки економічного зростання. Нині прихід до влади нового президента США та оголошена ним стратегія розвитку для Америки багато в чому означають початок нового повороту у світовій, перш за все економічній політиці з наслідками, які можуть у разі її успішної реалізації істотно змінити стан справ насамперед на світових ринках. Це веде до того, що більшість країн орієнтуються на перегляд своєї економічної політики, оскільки транснаціональні корпорації діють, перш за все, у власних інтересах (при цьому всупереч розвинутих країнам), отже, слід очікувати ще більшого загострення проблем. З урахуванням цього уряд США почав змінювати свої підходи в економічній політиці. Відповідні зміни відбуваються і в ЄС, особливо після виходу з нього Великобританії. У цілому нині вважається, що зміни у підходах в економічній політиці США, Великобританії, окремих країн ЄС – це спроба послідовного відходу від ідеології неолібералізму та економічного космополітизму і відповідного переходу до політики протекціонізму, яка ґрунтується на засадах реалізації національних економічних інтересів [1].

Світ вступає у період зміни ще діючого економічного лідера – США на майбутнього, швидко зростаючого лідера – Китай. В.М.Тарасевич відмічає, що справжнім шоком для господарів сучасної глобальної економіки став безпрецедентний прорив економіки Китаю на позиції другої у світі (за деякими оцінками, за паритетом купівельної спроможності юаня – вже першої) і головної світової промислової фабрики. Її вплив на економіку США став настільки істотним, що дуже обмежив поле їх військово-політичного маневру з метою «провчити» конкурента. Проте найближчими роками протистояння між гегемоном і претендентом на роль такого може відчутно загостритися [2].

Таким чином, очевидно, що конкуренція у глобалізованому економічному просторі загострюється. Колишні безумовні лідери: США, ЄС, Великобританія поступово втрачають конкурентні позиції, а для того, щоб не допустити зниження рівня економічної безпеки своїх держав, посилюють політику економічного протекціонізму і захисту національних інтересів. На нашу думку, цілком зрозуміла і правильна позиція. Очевидно, що колишнього глобалізованого вільного ринку вже не існує. Ринкові умови будуть визначатися двосторонніми міждержавними угодами, а для країн, що розвиваються, це значно погіршує ситуацію. На жаль, Україна за роки незалежності та к і не спромоглася використати переваги глобалізації, вільного ринку і належності до СОТ на свою користь для швидкого економічного збагачення, зміцнення і стрімкого розвитку. В нових умовах економічного протекціонізму розвинутих країн зробити це буде значно важче.

Але, на сучасному етапі для економічної безпеки України актуальні не тільки зовнішні, але і внутрішні виклики. Знижується економічний потенціал України. ВВП на душу населення, за інформацією МВФ, у 2015 р. становив 7987 дол., що зумовило 113-є місце України серед 187 країн світу. Це дуже низький рівень ВВП на душу населення, який, до того ж, є в рази меншим, ніж у Білорусі (17715 дол.), Казахстані (25912 дол.), Росії (25965 дол.) [3]. Серед широких верств населення поширюється бідність, наростає різниця у доходах між багатими та бідними. Сьогодні частка домогосподарств, які відносять себе до бідного населення, становить 72,3%, тобто 3/4 суспільства. За оцінками експертів, масштаби нерівності у нашій країні вражають. Різниця в оплаті праці 1% найбільш забезпечених і 50% найменш забезпечених працівників в Україні є фантастично високою і сягає 43,3 рази. В Європі цей показник становить 11,7, а у США – 24 [4]. Це реальна економічна основа соціальних конфліктів та можливих революційних потрясінь. Складність економічного становища закономірно загострює демографічну кризу. Станом на 1 грудня 2017 р. чисельність наявного населення в Україні становила 42403 тис. осіб – на 9,542 млн. менше, ніж 26 років тому [5], і за прогнозами ООН, у 2020 р. зменшиться до 40 млн., а в 2050 до 25 млн. чол. [6]. Соціально-економічні показники сучасної України визначають граничні умо-

ви економічної безпеки держави, коли країна може без вороття загубити свій шанс увійти до кола розвинутих держав світу.

Вважаємо, що головною метою діяльності держави у напрямку зміцнення економічної безпеки повинно стати швидке економічне збагачення України, її територій, громад, підприємств і, найголовніше – людей. У бідній країні завжди буде процвітати корупція. Бідна країна не зможе захистити себе, забезпечити свободу і незалежність, достойні умови життя і розвиток народу. Така країна не буде привабливою для інвестицій і проживання. Для успішного досягнення мети швидкого збагачення, необхідні комплексні креативні дії з управління економікою. На наш погляд комплекс таких дій має наукову і практичну новизну і повинен включати наступні заходи.

По-перше, необхідно вирішити, за рахунок яких ринків – внутрішнього або зовнішніх доцільно проводити збагачення країни. У цей час внутрішній ринок України дуже нестабільний, послаблений, з низькою ємністю і купівельною спроможністю покупців, високим рівнем інфляції. Стабілізації і розвитку внутрішнього ринку увагу, безумовно, треба приділяти, але якщо очікувати збагачення країни за його рахунок, то це може розтягнутися на довгі десятиріччя. Безумовні переваги у цьому мають зовнішні ринки, особливо розвинутих країн з твердою валютою – ЄС, США, Китаю. Це ринки з дуже високою ємністю, купівельною спроможністю покупців, низькою інфляцією. Але ці ринки стабілізовані і поділені постачальниками товарів, їх ємність вже повністю врівноважена товарною пропозицією виробників. Якщо Україна зможе стати рівноправним учасником цих ринків, її економічне збагачення до рівня заможних країн світу стане реальністю.

По-друге, треба визначити організаційні форми товаровиробників, які на благо України успішно будуть діяти на внутрішньому і, особливо, зовнішніх ринках. В сучасних умовах слабкого внутрішнього ринку, його основними суб'єктами стають малі і середні підприємства. Вони сприяють трудовій зайнятості населення, реалізації творчих можливостей людей, зниженню рівня безробіття, доланню бідності, формуванню середнього класу. Малі і середні підприємства внаслідок обмеженості ресурсів частіше використовують стандартні технології, швидко пристосовуються до змін в умовах господарської діяльності і забезпечують раціональне переміщення капіталу із однієї господарської сфери у іншу. Але історичний досвід розвинутих країн свідчить про те, що визначальна роль у формуванні економічного потенціалу країни, підтриманні її економічної безпеки, розвитку експорту товарів на світові ринки належить великим підприємствам в організаційній формі міжнародних корпорацій. Внаслідок високої виробничої потужності вони можуть працювати з дуже великими обсягами унікальної продукції, зберігати та розвивати високі технології, концентрувати групи висококваліфікованого персоналу, створювати умови для високоефективної праці, успішно конкурувати на світових ринках з фірмами інших країн.

І по-третє, Україна має запропонувати ринкам розвинутих країн товари, до яких покупці вже звикли, якість яких відповідає діючим стандартам і які виготовлені за сучасними технологіями. При цьому, можна погодитися з висновком академіка РАН В. Полтеровича, що «на початкових етапах не варто робити ставку на «технологічні прориви», для цього у нас немає ні коштів, ні відповідної інфраструктури; варто ефективно запозичувати західні технології, і притому не обов'язково одразу найпередовіші» [7]. Україні необхідно швидше попрощатись з ілюзіями самостійного технологічного «прориву» у постіндустріальне майбутнє. Доцільно ефективно використовувати досвід країн, які успішно пройшли важкий шлях економічного збагачення. Це позбавить нас від зайвих помилок і витрат.

Список бібліографічних посилань

1. Геєць В.М. Чому знову настав час починати спочатку? / В.М. Геєць // Економіка України. – 2017. - № 5-6. – С. 32 – 33.
2. Тарасевич В.М. Четверть століття незалежності України: актуальні контексти та імперативи соціально-економічних реформ / В.М.Тарасевич // Економіка України. – 2017. - №8. – С. 18.
3. Список країн за рівнем ВВП на душу населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.
4. Как преодолеть раскол между элитами и народом: путь снизу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua/macrolevel/kak-preodolet-raskol-mezhdu-elitami-i-narodom-put-snizu-.html>.
5. Державна служба статистики України. Економіка України за 2017 рік. // Урядовий кур'єр. – 2018. – 13 лютого (№ 30). – С. 7.
6. Statistical Abstract of the United States. W., 2004 – 2005, p. 843.
7. Полтерович В. Стратегии модернизации: институты и коалиции / В. Полтерович // Вопросы экономики. – 2008. №4. – С. 24.